

MORNING BLESSINGS

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who gives strength to the weary.

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who spreads forth the earth above the waters.

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who directs the steps of man.

On Tishah b'Av and on Yom Kippur, the following berachah is omitted.

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who has provided me with my every need.

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who girds [the people] Israel with might.

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who crowns [the people] Israel with glory.

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who has not made me a gentile.

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who has not made me a slave.

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who has not made me a woman.

1

ברכות השחר

8 בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם,

הַנּוֹתֵן לַיְעֲקֹב כֹּחַ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם,

הַקֹּעַ הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם,

הַמְבַרֵךְ מִצְעָדֵי גְבוּרָה:

בתשעה בטב ויום הכיפורים אין מברכים אותך

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם,

שֶׁעָשִׂיתָ לִּי כֹחַ צְרָכֵי:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם,

אֲזוּרֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָתְךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם,

עֹזְמֵךְ יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאֵרְךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם,

שֶׁרָצָה עֲשִׂיתֵנוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם,

שִׁירָא עֲשִׂיתֵנוּ עִבְדֵי:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם,

שֶׁרָצָה עֲשִׂיתֵנוּ אִשָּׁה:

ברוך

ע"א אמר מ"י כ"ט מהל'
(ס) ח"ל ב עו"ט"ט
(ז) אמר קמ"י ע"ט"ט
(ח) ע"מ ע"ט ע"י
(ט) ע"מ ע"י ע"י
(י) ע"מ ע"י ע"י
(יא) ע"מ ע"י ע"י
(יב) ע"מ ע"י ע"י
(יג) ע"מ ע"י ע"י
(יד) ע"מ ע"י ע"י
(טו) ע"מ ע"י ע"י
(טז) ע"מ ע"י ע"י
(יז) ע"מ ע"י ע"י
(יח) ע"מ ע"י ע"י
(יט) ע"מ ע"י ע"י
(כ) ע"מ ע"י ע"י
(כא) ע"מ ע"י ע"י
(כב) ע"מ ע"י ע"י
(כג) ע"מ ע"י ע"י
(כד) ע"מ ע"י ע"י
(כה) ע"מ ע"י ע"י
(כו) ע"מ ע"י ע"י
(כז) ע"מ ע"י ע"י
(כח) ע"מ ע"י ע"י
(כט) ע"מ ע"י ע"י
(ל) ע"מ ע"י ע"י

רבינו גרשום

מברך ע"מ"ק אלא שחרית
(כט) כ"ד ל"ח ודומין
(ל) ודומין ר"מ
(מ) ע"מ ע"י ע"י
(נ) ע"מ ע"י ע"י
(ז) ע"מ ע"י ע"י
(ח) ע"מ ע"י ע"י
(ט) ע"מ ע"י ע"י
(י) ע"מ ע"י ע"י
(יא) ע"מ ע"י ע"י
(יב) ע"מ ע"י ע"י
(יג) ע"מ ע"י ע"י
(יד) ע"מ ע"י ע"י
(טו) ע"מ ע"י ע"י
(טז) ע"מ ע"י ע"י
(יז) ע"מ ע"י ע"י
(יח) ע"מ ע"י ע"י
(יט) ע"מ ע"י ע"י
(כ) ע"מ ע"י ע"י
(כא) ע"מ ע"י ע"י
(כב) ע"מ ע"י ע"י
(כג) ע"מ ע"י ע"י
(כד) ע"מ ע"י ע"י
(כה) ע"מ ע"י ע"י
(כו) ע"מ ע"י ע"י
(כז) ע"מ ע"י ע"י
(כח) ע"מ ע"י ע"י
(כט) ע"מ ע"י ע"י
(ל) ע"מ ע"י ע"י

ורבוי שמעון מאשר [בנקא]
מדתו בעלת חמש וכו'
ארבע ולתובת חמש
כמו שהתכחתי למעלה
לך נמי דבעלת חמש

ה"ג רקיע
כמנין קרא וכו'
פרק כטו
ה"ג רקיע
כמנין קרא וכו'

האי אשר תכסה בה מאי עבדי
לחור לכתובת
ארבע אלא שלש
שלוש או אינו אלא ארבע
אומר אלא ארבע

האי אשר תכסה בה מאי עבדי
לחור לכתובת
ארבע אלא שלש
שלוש או אינו אלא ארבע

האי אשר תכסה בה מאי עבדי
לחור לכתובת
ארבע אלא שלש
שלוש או אינו אלא ארבע

האי אשר תכסה בה מאי עבדי
לחור לכתובת
ארבע אלא שלש
שלוש או אינו אלא ארבע

האי אשר תכסה בה מאי עבדי
לחור לכתובת
ארבע אלא שלש
שלוש או אינו אלא ארבע

האי אשר תכסה בה מאי עבדי
לחור לכתובת
ארבע אלא שלש
שלוש או אינו אלא ארבע

אמר רוד
המרחץ וראה עגמו ערומ
שנוכר במילה שבבשרו
שנאמר
אלעזר בן יעקב
בגדרו ומוחה בפתחו
במחרה יתקן ואומר
ואמר מה גשתנה תכלת מבל
הספיד ובעצם השמים
רבי מאיר
הדבר דומה למוך

הוא אשר תכסה בה מאי עבדי
לחור לכתובת
ארבע אלא שלש
שלוש או אינו אלא ארבע
אומר אלא ארבע

סדר שחרית של חול ופירושה

מא

ואע"פ שאינו כפוף ממש אלא לפי שזוקף קומתו שהיתה כפופה כל הלילה. כשמוריד רגליו מן המטה ומניחם על הארץ מברך (רוקע הארץ על המים) פסוק הוא (תה' קלו, ו). ואנו מברכין על רקיעת הארץ מפני שהיא מצרכי בני אדם שהבורא יתברך נתן כח שטח הארץ על המים ואע"פ שהמים גבוהים מן הארץ הקוה אותם אל מקום אחד ונראית היבשה לחיות החיים והצמחים עליה שאם לא כן לא היה להם מקום להתגדל בו. כשלוּבש מנעליו מברך שעשה לי כל צרכי לשון חכמים הוא (עי' ב"ב סו ב) על שם (דה"ב ב, טו) ואנחנו נכרות עצים מן הלבנון ככל צרכך ועל שם (דברים ח, יז) עשה לי את החיל הזה. והטעם לברכה זו שכל זמן שהוא יחף אינו יכול לצאת ולעשות צרכיו וצרכי ביתו וכיון שלבש מנעליו באלו נעשו לו כל צרכיו. אומר בגמרא (ברכות ס, ב) כי אסר המייניה מברך אזור ישראל בגבורה פירש הראב"ד המייניה על לבישת המכנסים שישראל חייבין בו משום (דברים כג, טו) ולא יראה בך ערות דבר. והר"ם ב"מ ז"ל (תפלה פ"ז ה"י) פירש המייניה חגורתו והוא על שם (תה' סה, ז) נאזר בגבורה ועל שם (איוב לח, ג) אזור גא כגבר חלציך והוא רומז למה שנא' (ירמיה יג, יא) כי כאשר ידבק האזור אל מתני האיש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל וגו'. ואמר בגבורה כי באזור תלויה גבורת הגבור כי בו תולה כלי זיון שלו. ומלשון שנסדר בגמ' אלו הברכות נראה כפי' הרמב"ם ז"ל שמזכיר שם כי אסר המייניה אחר כי משי ידיה ואין אדם לובש מכנסים שלו אחר שיטול ידיו. כשיצא לדרך מברך המכין מצעדי גבר על שם (תהלים לו, כג) מי"י מצעדי גבר כוננו שהכין הב"ה פסיעות רגליו ללכת בכל עסקיו. ועוד מוסיף בגמ' כשמניח סדינו על ראשו מברך עוטר ישראל בתפארה על שם (שם קג, ד) המעטרני חסד ורחמים ועל שם (ישעיה מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר. והטעם לברכה זו לפי שהיו עוטרין מצנפת כדי שלא ילכו בגלוי הראש. ואמר כאן ישראל לפי שהשכינה שורה עליהם ולא על הגוים. ובכל ארץ ישמעאל נוהגין לאומרה מפני שהם מניחים מצנפת על ראשם. אבל באלו הארצות אין נוהגין לאמרה כי אינם מניחין מצנפת. אבל נוהגין לומר ברכה אחרת שאינה נזכרת בגמרא והיא בא"י אמ"ה מגביה שפלים. והטעם כמו שפירשנו בברכת זוקף כפופים. ויש מקומות שמברכים נותן ליעף כח והטעם אפרשנו בגמלנו חסדים טובים. ומברך אדם בכל יום שלש ברכות אלו הראשונה שלא עשני גוי מפני שאין הגוים כלום לפנינו שנאמר (ישעיה מו, יז) כל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו. והשנית שלא עשני עבד מפני שאין העבד מצווה במצות עשה שהזמן גרמא ועוד שאין לו זכות אבות שלא עמדו אבותיו על הר סיני. ועוד שאין מאמינין בו דמרבה עבדים מרבה גזל (אבות פ"ב מ"ז). ועוד שאסור לישא בת ישראל וקרוב לגוי. נשאל הרמ"ה אם יכול לברך גר שלא עשני גוי. ושבוי שלא עשני עבד והשיב: כך ראינו שאין הברכה אלא על תחלת ברייתו של אדם לפיכך אין הגר מברך שלא עשני גוי אלא כל זמן שהזרתו ולידתו בקדושה אבל השבוי מברך שלא עשני עבד שלא תקנו ברכה זו מפני העבדות עצמה אלא מפני שאין העבד חייב במצות כישראל ואינו ראוי לבא בקהל ופסול לכמה דברים. והשלישית שלא עשני מפני שאינה מצווה במצות עשה שהזמן גרמא כמו שפירשנו בהקדמת הספר הזה. האיש

שלא עשוי - כך הוא הנוסח בתוספתא²⁶³, אך בגמרא הנוסח הוא

בלשון חזונית ישעשאוני ישראל²⁶⁴, וכן העתיקו חלק

מהדופוסקים²⁶⁵, ויש שכתבו שהוא שינוי המדופוסקים²⁶⁶.

הטעם שאנו אומרים ברכה זו בלשון שלילה כתבו האחרונים לפני^F

שאמרז הכמים²⁶⁷ שזוהי לו לאדם שלא נברא משנוברא ולכן אומר

ולאני שלא עשאוני ועבשיו שעשאוני אני מברך שלא עשאוני אני,

עבד או אשה²⁶⁸. ויש שכתבו הטעם מפני שאם יאמר בלשון

חזונית ישעשאוני ישראל לא יוכל להמשיך ולברך שאני הברכות

כיון שהכל בכלל²⁶⁹. יש שכתב הטעם מפני שהקב"ה רק זיכהו

שלא עשאוני אני ואביו גרם שנעשה ישראל כשהבנינו לברית והוא

שקבל על עצמו דת ישראל והזויק בה, ומת שלשון ישראל מורה

על אדיקים וברכה זו נתקנה לכל²⁷⁰.

יש שכתב לומר ישעשאוני ישראל כיון שברכותו אלו נתקנו על סדר

העולם ואפשר שלא יפגוש בגוי במשך היום²⁷¹.

עשוי - באנשים יש שגרטו שלא שמתו²⁷².

גוי - יש שהמדין על נוסח זה כיון שבמקרא ויבנת גוי פירדשה

עם, והעמים רבות במקרא ואמר גוי על עם ישראל, וגם שאין

263. ברכות ג'ף. 264. מנחות מגב, ובסידור ונצדה שטי"א כותב בנסח שעשוי יחיד.

265. רא"ש ברכות ט"ב, ונקיטור פסקי הרא"ש, וכו"ז באחרונה ברכות המנחות

ומסופוטמים, וכן משמע בבבלי וירושלמי. 266. מגן אברהם מ"ג, וכו"ז ומנחות

על הרא"ש שם ומש"ב שם ט"ק ט"ז, ובש"י י"ד דותן ט"ז א' טק"ג. יבאר הטעם לשינוי

זה מחמת הצנזורה והקשה למה לא שתי לעבדים או בתי במשקמת אחרים בש"ס.

267. עירובין י"ג א'. 268. ב"ח בשם יש מפרשים ירושלמי במגן אברהם וב"ש שם.

269. עש"ב ע"ב או אשה מפני שכל הזוהר האמרז בירך שעשאוני ישראל יכול להמשיך ולברך שלא

עשוי עבד או אשה מפני שהיא הזוהר האמרז בלשון וכו' ואפי"ה יכול להמשיך ולברך שלא

כתב שמטעם זה הוא שיבשר הזכרים לברך שעשוי ישראל. 270. ברכי יוסף. 271. שו"ת

יד דותן ט"ז א'. ובמעשה הקפו על הדמיו"ם (פ"ד ד"ז) כ' באמת דג' ברכות אלו נתקנו כיון

שאי אפשר שלא יפגע בגוי או בעבד או באשה וישאו ויחזו עמו לפיכך תיקנו לברך אלו

הברכות בזמנן והזוהר האמרז שלא יתעסק עמהם וירדוק דעתו מהם. 272. סידור

נוסח

ולכן יש לפתוח בברכה זו מפני שבהזוהר זו החזיקה העבודה

במקדש²⁵².

אשר נתן - כך נוסח הברכה בגמרא, אך יש הגורסים שנתן²⁵³,

ויש הגורסים בלשון הזה יזנתו²⁵⁴.

להבחיז - כך הנוסח בגמרא, אך יש ראשונים הגורסים להבחיז

בר"ך²⁵⁵. ויש שאין גורסים כלל חסידים להבחיז בין יום ובין

לילה²⁵⁶.

שלא עשוי גוי

אמרז חכמים שאר"ך האדם לברך בכל יום לדי שלא נברא גוי בור

ראשה²⁵⁷.

ברכה זו נתקנה על פי הפוסקים²⁵⁸ לכל הגוים כאין נגזר כאפס והזוי

חושבו לו²⁵⁹.

ג טעמים נאמרז באמירת ברכה זו (א) שכאשר ברא הקב"ה את

העולם ברא גם את כל הנשמות בשלים והזאה לאדם הראשון דוד

דוד וירושוי דוד דוד ופונטיו ועל זה אנו מברכים שלא עשוי

גוי²⁶⁰. (ב) מפני שלגוי אין שכר בעמלו אך לו יש שכר²⁶¹.

(ג) שברכה זו היא ליתן שכח והזאה לדי שעשאוני מבני ישראל

שברר בנו טעמים וקרבנו לעבודתו ולקיום מצוותיו²⁶².

252. סידור הגאונים המקובלים בשם דמשק אל"עור. 253. ר"ף ח"ט רא"ש מחזור

ויסרי וכן הוא בב"י מינכן ע"י בקרקין טופרים שם. 254. רמב"ם פ"י מתפלה ד"ה

אבודדים וכ"כ הש"ס. וכן הנוסח בסידורים נוסח ספרד. 255. סידור רב עמנו וחלק מן

המסורות אר"ף. ובתוס' ח"ג ט"ז רמ"ז כתב שאין להקפיד בהו משום שיהיו מטבע כיון

שענינם אחד. 256. תשוב"י ח"ג ט"ז רמ"ז כתב שאין להקפיד בהו משום שיהיו מטבע כיון

ובגמרא מחזור מג"ב. 257. ישעיה מ"ג. 258. וטעפואן שם וכן כתבו בתשובות

הגאונים שעל"ת ט"ז שבי"ו ובאבודדים. 260. ספר הזמנות ל"ה אשר מלניל

261. סידור הרא"ש מגמיקא. 262. סוד ט"ז מ"ז ולבש שם ש"ה. ובשם הרא"ש כתבו

שברכהו דאי לומר שלא נחולף משמותינו בשמות שבי"ו.

4

ישנתן לשכרי בינה, מוכידים אחר כך את אלו שלא ניתן להם בינת
והתורה²⁸⁶. ויש הטוברים שיש לומר ברכה זו קודם ברכת 'המעביר'
שינה' ואין לפירא בזה²⁸⁷.

שלא עשוי עבר

בברכי' והנאום לא נוכח: ברכה זו והמקומה נוכח: ברכת שלא
עשוי בור', אך אמר ר' אחא בר יעקב שאין לברך שלא עשוי בור'
כיון שאין לאדם לשבח עצמו שאינו עם הארץ²⁸⁸, או מפני שבור
גם שייר' במצוות כישוראל²⁸⁹, או מפני שבור שאינו לא במקרא לא
במשנה: ולא בדרך ארץ²⁹⁰ אינו מצוי²⁹¹, ולכן הניקן לברך שלא
עשוי עבר²⁹². ויש שהגמים לומר גם ברכת 'שלא עשוי בור'²⁹³.

מקור

טעם ברכה זו מפני שהעבר אינו מצווה: במצוות עשה שהצוה

טעם

גומא, ועוד שאין לו זכות אבות שלא עמדו אבותיו על דבר טיני,
ועוד שאין מאמנינים בו שאמרו חכמים²⁹⁴ מרבה עבדים מרבה
גולי, ועוד שאסור לו לישא בת ישראל²⁹⁵ והוא קרוב לגוי²⁹⁶. ועוד
שהשעבוד מעביר האדם על דעתו ועל דעת קומו²⁹⁷, ועוד שאפילו
עבר ישראל אינו ברשות עצמו לקיים המצוות כראוי שכל הימים
מכבדיהם עליהן לעשות מלאכות²⁹⁸.

יש בגמרות שכתבו לומר 'שלא עשוי עבר' לבריות²⁹⁹.

נוסח

286. ריקון טיבן ש"כ. טור שם. 288. גמרא מנחות מגג. ב. פירושם
בש"י שם ד"ה כולל הוא נמי. 290. עפ"י המשנה בקידושין סופ"א ע"ל שאיני לא
במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב. 291. פירוש והתפוח שם.
292. בגמ' שם וילשון עבר יל' ספי', וברש"י ד"ה יל' פ"י שעבר מוילל יותר מן האשה
ולכן צריך לברך גם על עבר, או שאמר לו יל' וברך גם ברכה זו כדי להשלים ג' ברכות
וד' נארי. 293. נארי' בברכות ט"ב, וי"ה בהתפת ראשונים בהתפתא שם. ובמאיר
בספר מגן אבות (עמ' 10) משמע שבגמ' נהגו לברך כך ש"י שם יחדיו אחר מברך בכל
יות שלא עשוי בור' וה"ל נעשית בור' במגמ' דוד'. 294. אבות פ"ב מ"ז. 295. במבאר
בגמ' גיטין מג"ב. 296. אבודים. ט"ז. 297. ספר זמנתי. 298. ר"י בר יקר בפירוש
והתפילה של. 299. סודי ר"ב עמדת גאון וספר זמנתי.

נכון להשתמש בה על אדם אחוז²⁷³, ומטעם זה יש שכתבו
נטוחות אחוזת כגון: שגוד בוכבים ומולות²⁷⁴, או עני כמרי
ואוצרות²⁷⁵. ויש שכתב שאין צריך לשנות הטעם כיון שישוראל
רק בכללותם נקראים גוי, והנכרים כל אחד מהם נקרא גוי²⁷⁶.

אשה - יש שכתבו שאשה צריכה לומר 'שלא עשוי גייה', אך מכיון
שלא נזכר נטוח זה בגמרא נכון שלא תאמר ברכה זו בשם
מלכות²⁷⁷. אך יש שכתבו שגוי כולל זכר ונקבה²⁷⁸.

גו - גולקו הפוסקים אם גו יכול לברך ברכה זו יש הטוברים שאיני
יכול לברכה כיון שברכה זו היא על חטאת בראת האדם והגו
בחוץלות ברייתו ה"ה גוי²⁷⁹, ויש הטוברים שיברך ויכיון בברכה זו
שלא עשאו שישאר גוי²⁸⁰.

הפוסקים הזכירו נטוחות אחוזות שהגו יכול לברכה, יש שכתבו
שיברך 'ישעשוי גוי²⁸¹, אך יש ה"חזים שאין לברך כן מפני שאידידות
באה על ידו שבוחר בעצמו בדת ישראל²⁸², ויש שכתב שיברך
שהיבויטינו תחות כפתי דשביטידי²⁸³.

מקומם

יש שכתבו לומר ג' ברכות אלו לאחור ברכת 'אשר נתן לשכתי'
בידה²⁸⁴ מפני שנתקנו על חטאת ברייתו של האדם, ולכן הניקנו
אחורי הברכות שנתקנו על יצירת האדם²⁸⁵, וכן מפני שמתוכריים

273. ש"י זכר יזוסק אורי' ט"י י"ג, ויש"ש שפנה ט' מקומות בהם נאמר גוי על ישראל.
והביא מהמאמר אור ל"י אור' ויזויש שה"ה וילמדי' של השאג"א ש"ל שהאומר שלא
עשאו גוי, ברכה לכתל' ממש היא שהיא בכלל זיכר שקיימים לא יכח ופיגול הוא לא
יירצה. 274. ש"י ע"י מ"ד. בספר הדריק ר"ש בלאך כתב ששמו בעצמו שהתפוח וי"ם ה"ה
מברך כך, והש"י ואלק' לך שלמה ט"י ל"י כ' על נטוח זה שיש בו צד אפיקורסות מפני
שמשתמע שוכריים שאינם עובדי כ"י"ם אינו מברך עליו. 275. ש"י זכר יזוסק שם.
ובש"י נחמי ד"י עמוד 2623 העיד על עצמו שברך מנג לומר. 276. ש"י ואלק' לך שלמה
שם. יעב"ש בספר דוד. 278. ש"י שבת הל"י ד"י ט"י ז', ומדויקת לשון הש"י
מבאר ליה"א שאשה מברכת בידה זו. 279. רמ"א מ"ג בשם אבודים. 280. באר
דיטע מ"ג בשם דוד אור'ן. 281. דרכי משה מ"ג. הרי"ט שם לשון הפוסק 'את הנפש
אשר עשו בחוץ' ומשמע שגו נחשב עשוק. 282. כ"ז מ"ג אבודים ושל"ה. 283. באר
דיטע מ"ג. 284. סודי ט"י מ"י. 285. לכת"ש מ"ג.

3

לדומהקטן בארצות בברכות¹⁶. ומה שאנו אומרים אצל ברכת שכיב שלא עשאונו גוי.
לפי שהמחבר אשר נתן לשכחי ברכה, אומר ואלו שלא נמסר להם ביתם החרדה.
ועתה וחרו לברכותיה, כששומע קול התנוגל קורא קול של התנוגל.
מבנה עצמו לקרא לאליהו¹⁷ וישב במטותו ומברך.

מגביה שפלים¹⁸ ברכת שמעיה¹⁹ והיא כנגד המבדיה לשרת²⁰, שדוא
ענין שמעיה. א. הללו הו' ב. הללו את שם ה' ג. ידי שם ה' מברך. ד. מהלל שם ה'.
ה. רם על כל חיים הו' ג. על השמים בברוך. ו. מי כהו אלוקים. ז. ת המבדיה לשרת
פוקח עוררים כי לאתו שמגביה עצמו ממטותו פוקח עיניו. וזאה אורה,
וכשפוקח עיניו רואה אורה צורך לגרד ליעצור על כן. ובהברכה זו חי היתבת כנגד

וד שוכות שאמר דוד²¹ עד פוקח עוררים ואלו זה: עמשה שומים וארץ, את דים
ואת כל אשר בה, וישומר אמת לעולם, עמשה משפט לעשוקים, נתון להם
לרעבים, ה' מחיר אטורים, ה' פוקח עוררים.

מלביש ערוצות כדאמר²² כי לביש לבא ברך מלביש ערוצות. דכתיב²³:
ירעש אלוקים לאדם ולאישו כחיות עור וילבישם, שנתן כוח דיעה שגאו דאנן
וסו ארצו חפיד וליבו²⁴. וסו: שאמר מלביש ערוצות אור פוקח עוררים, לפי
שכתיב²⁵: ותפקחה עיני שיהיה יתפחד עלי האמה, ודך פקידה אחר לבישה.

זרקב פלופנים ויבדדו²⁶ ה' ה' חיות. כתיב²⁷ סתם ה' ליל התפילת חתקן
ליל התפילה ה' חיות, וזקריאה באור דוד ה'.
ממני אטורים שכל הלילה דוד דוא אטור בדיעו ועמה יציל לילך.
ובהברכה זו חי חיותו כנגד עמשה משפט לעשוקים נתון להם לרעבים ה' מחיר
אטורים וחופט ה' לבד, ה' חיותו.

ירקע וזאנץ על המלים פרוץ²⁸ כי היותו משהיה על ארצא אחר רוקע
דארץ על המלים, כלומר להלך עליה בני אדם, כדכתיב²⁹: יצאו הרים ובראו רוח,
פירש יצאו הרים ובראו רוח בו בקרב, ומצאנו לאור העולם. ומגיד לאדם מה
שידו, עמשה שחר עיפה שמואל עיניו בשחר כשהוא נעור, וכשהוא ישן עולם
והשן בעד. בארץ עיפה כמו אופל נא, ודודך על במותי ארץ³⁰, שנתן כוח
באמוריו³¹ לדודך על גוי קרקע, משום חזק מברך דוקע דארץ. וכתיב³²: לרקע
דארץ על המלים, ולמה רקע דארץ על המלים. לפי³³ שלקח זקביה שלג מוחות

במקמת. ט. ב. כי מטיק בארצות וכו'. 17 אפשר שצריך לתקן: לאליק. 18 ברכה זו
כדכתיב וזאתה עי סודרע השלים עמו לא, סידור וסיני עמו פת, בודך פירש דברכות (ק"ב), סי סודרות
בארן ארצות חוצה עמו. 115 מוחי עמי ג. וישימו ויזכ עמו (א) והדוק י"י שב סידור ויש
מברכיה עמו ה' ושיני. ופי שוביל סי י' שכתב ועל ברכו מבנה: שפלים מצאנו בחושבותו וזאתה
שיר עמנו גארן והוא מביה שפלים. ולפיכך בסודרע המצאנו ברכה זן. 19 והלילה ממחר ק"ב.
20 שם קמו. 21 ברכות שם. 22 בארשית ג. כא. 23 ברכות ג. א: כמה יציעת יצ
אודים ה' שסאכא בכו לבישב בכו ולכן נתקן וסודר וכו'. כדכתיב פירא סי י: ושרביצ אמר צמר מללים וצמר
אודים ה' 24 ברכות ג. ג. 25 תחילת קמו י' ז'. 26 ברכות שם. וליע כפנו פרוץ
שציק. 27 עמנו י. ג. 28 ארץ י. ג. 29 ארץ י. ג. 30 ארץ י. ג. 31 כפתי דמליק.
והלילה י. ה. 29 ותחילת קמו י. 30 פרוץ י. פירא סי י. וזאה ספיר יציעת פירא מירא.

במקמת. ט. ב. כי מטיק בארצות וכו'. 17 אפשר שצריך לתקן: לאליק. 18 ברכה זו
כדכתיב וזאתה עי סודרע השלים עמו לא, סידור וסיני עמו פת, בודך פירש דברכות (ק"ב), סי סודרות
בארן ארצות חוצה עמו. 115 מוחי עמי ג. וישימו ויזכ עמו (א) והדוק י"י שב סידור ויש
מברכיה עמו ה' ושיני. ופי שוביל סי י' שכתב ועל ברכו מבנה: שפלים מצאנו בחושבותו וזאתה
שיר עמנו גארן והוא מביה שפלים. ולפיכך בסודרע המצאנו ברכה זן. 19 והלילה ממחר ק"ב.
20 שם קמו. 21 ברכות שם. 22 בארשית ג. כא. 23 ברכות ג. א: כמה יציעת יצ
אודים ה' שסאכא בכו לבישב בכו ולכן נתקן וסודר וכו'. כדכתיב פירא סי י: ושרביצ אמר צמר מללים וצמר
אודים ה' 24 ברכות ג. ג. 25 תחילת קמו י' ז'. 26 ברכות שם. וליע כפנו פרוץ
שציק. 27 עמנו י. ג. 28 ארץ י. ג. 29 ארץ י. ג. 30 ארץ י. ג. 31 כפתי דמליק.
והלילה י. ה. 29 ותחילת קמו י. 30 פרוץ י. פירא סי י. וזאה ספיר יציעת פירא מירא.

שלא עשוי גוי ושאר ברכות השחר
[ו]ן שלא עשאונו גוי ושאר ברכות השחר

וישלא עשאונו גוי כחוד הגוף כל המשמות הן של ישראל הן של גוים.
אלא שיש כוחל מבריל בקינים, והמשמות הן סמוכות אצל הגוים, בקינים הויה
ראוי לזריות גוי, אלא רומי (ש)הקב"ה, והוד כי הגוים מתחזקים² ממות
שמשמתן הוי קרובין בגוף לישי שגבר.

הנני ג ברכות, דג, דעב, דאשה, וכל אות ט חיות נח³: אנכי ה' אלוקיך
וגי, והאנכי המצא ט חיותו בפסק, וכוונתו פסוק ויקרא אל משה, ומצא ט
חיותו, וכמו הן המצא מאלף ועד ט', שדן יחידות, ומי עד צ' שדן
עשיריות, ומק בטיים קשיח מאיות, הדי' י' מאות, ק"י הארבעה ה' מאות, ומיט
סוחמה י' מאות, ות"ץ ארבעה י' מאות, ק"ף ארבעה ה' מאות, וצ' ארבעה ט' מאות.
ומצא טף ק' שתי עם הכפולים קדיין.

שלא עשאונו גוי שלא עשאונו עבד שלא עשאונו אשה. במחנות בפרק
התכלת⁴ תריא אירי יהודה וישי אדם לחמו ג ברכות שלא עשאונו גוי⁵ ללא שייך
במאות ואלו ל שבר בעמלו כי אם כמי שאינו מצוה תעשה, שלא לקח משמו
של גוי מן הפדוה ומוציין בו נפשות של ישראל⁶, והפדוה הוא דתקן דאמר

עד שיכלו כל המשמות שבתין, ולא לקח שם ושמו גוי או עבד והיטיל בתו, ולא
נשמת אשה לבראות אחרת בקבד. גוי אף לו שבר וכל המינים כאן נגיד⁷. ועבר
אין שייך בכל המצאות כמו אשה⁸, וחסור בהמה⁹, שאין לו וישינו, וייל ספי
מאשה¹⁰, ואשה נמי לא שייכא בלימוד ולא בכל המצאות, וסי חיותו בכל אות,
שכלם פסורים מן החיה כוליה¹¹, ובאלי ג ברכות כ"י חיות שדס פסורים
ממקצת החיה שיש בה כ"י אחריות¹², וכמו שאומרים ג ברכות ט' ט' שישת
דחוד צודכה שחשה ג פסמים ט' אחריות למשפוחותינו למשפוחותינו, למה

המשפוחות לפי שכל העולם כולו יצאו מג' שם חם ויפת.
ג חשפוחות לפי שכל העולם כולו יצאו מג' שם חם ויפת.
ומה שאין אומרים שלא עשאונו בוי ו'אמר' בפרק החתולת¹⁴ שחייב אדם
לברך. לפי שאין כל העולם עוסקים בחודה וברוך ארץ¹⁵, כמו שאנו מברכים

1 וזאה למלה ט"י ג שארצו וזשמות יציק' שמו, וזאה נאמן. 2 אפשר שצ"ל:
מקדיהו. 3 שמתו כ"ב. 4 ויקרא א' א. 5 ג. ופי חוסי ברכות פירא עמנו (עמ' 131) ידוע
7 יצמתו מ' ג. 8 שישע י' ז'. ופי ידועו ברכות שם. 9 פי רש"י ממות שם. 10 פי
11 קודשין ט"ז. א. 12 ממות מו' א. 13 אפשר שאות ט חיות על פסות. 14 וזאה ק"א מברך
עם ממצא י'.

עם ממצא י'. 13 שם ל' א. 14 שם מ' ג. א"ר אורח בר יעקב שמיני לזריה דזאה ק"א מברך
שלא עשאונו בוי, אמר ליה זמנה וזאה נמי. ובחשופה שם כתיב: אבל אביר לא מברכין דאנן מצר.
דחיי כל שאני לא מבקא ולא בשמנה ולא בודך ארץ. ופי שחכות והאננים המרצים והשלים, הותא
מסודר¹⁶ ועמי י' מודי, והמנהיג ט' א. ועמי. 15 אפשר שחכותו שאין לברך בו, כיין שורת
וחולם אינו עוסקים בחודה וזאה דומה צרכים שכלים מתחסיים בהם, וזאה ליעיל מחשבות.
והאמר שבתוך למה שיי שאין מברכים עמו: שדואל בהפאה לפי שאין עמיט סודר נהנת

6

על שם אחת מיום שנברא וכן שלא עשני עבד וכן
שלא עשני אשה, אבל הסוד בזה כי בעלות הנשמה
בלולם לעולם העליון אם צדיק הוא כמה משרתי
עליון אוחזין בה ומושיבין אותה במקומה הראוי לה
ואם הוא רשע כמה מלכדי חבלה יוצאין לקראתה
ואומרים אין שלום אמר ה' לרשעים ומכניסין אותו
במקום טמא ומזוהם או עבד שנדה לתמורות או
אשה, אבל בשוקים האדם ממעמו אם הוא יודע
בעצמו שהוא צדיק יברך שלא עשני כו' פי' שלא
הוסיב אותו במקום המזוהם שהוא כאלו עבד
פי' ע"ב :

ויברך על התורה בשביל שצריך לקרואו ברכת
כהנים וזה סודם על דרך הכבשה האמיתית
הברכה האמת היתה כדי לפתוח המקור העליון
להמשיך שפע וברכה מרום המעלות עד סופן ולזה
היו הכהנים נושאים כפיהם למעלה מראשיהן חוץ
מכהן גדול שאין מגביה ידו למעלה מן הציף
בדאיתא בס' אלו גאמריין וזה במקדש אבל במדינה
כנגד כתפותיהם בלבד כדי להמשיך מזרועות עולם :
ודע כי הכהן היה מגביה עשר אצבעותיו להמשיך
מעשר מאמרות ויד ימין היה מגביה יותר מיד
שמאל שגא' וישא אהרן את ידיו ידו כתיב לרמוז
כי היה מיוחד שני ידים סוד חמש אצבעות מיוחד
וחמש משמאל ושיד ימין גוברת על יד שמאל
למעלה וזהו רום ידיהו נשא ובמדרשו של ר' נחמיה
בן הקנה למי נושאים כפיהם לרום השמים שכלמר
רום ידיהו נשא . ובתב רש"י פי' שאין לחבר
האצבעות חלה שיהיה אויר בין כל אחד ואחד
כדי שיתברכו המאורות כל אחד לבדו בלא ערבוביה
וזה סוד האוירין שהיו עושים בשעת נשיאת כפיהם :
בה תברכו אמר להם הקב"ה לכהנים המשיכו הברכה
מרום המעלות למדת כה בשביל שיתברכו ישראל
בברכותיה וזהו את בני ישראל ודע כי מג' פסוקים
חלה יוצא עם אחד של כ"ב אותיות שבו היה הכהן
מוריד י"ג מדות של רחמים מהמאור העליון מקור
הסויה ותשעה הנכללי' במאורות הגשפנות במחשבה
ובהתייחדה המאורות הנזכרים האלה חלה באלה
היתה הברכה מתפשט' למעלה ולמטה והנה הפסוקים
מתחילים ביו"ד לרמוז לנו התפוצצות האור אל
העשרה הנחפשים בהרפור השכל מהעשרה הנכלתי
נחפשים בשום הרפור ומחשבה. והנה יברך למעלה
וישמר למטה וכן בולם. והנה המאורות האלה היו
מתיוחדים בכה הטם ההוא שזכרנו שהיה הכהן
מזרף ומכוין בו בשעת נשיאת כפיהם ושמו את
שמי יתקנו דכתיב ושמו אותם חיש חיש וגו' לחקן
בברכתם הכתרים של ימין לימין ושל שמאל לשמאל
ולא יטעו בהם כדי שיתברכו עליונים ותחתונים
ואם עושים כן ואני אברכם למי לכהנים דכתיב
מזרביך צורך וכתיב ואברכה מזרביך הם מזרביכם
ת הפם ואני אברכם ולזה כתיב ושמו ולא כתיב
ויאמרו ויזכרו :

ודע כי הרוח הוא מגיע מצפון לשם המשמש לפני הגבורה הנקרא גבריאל ונתון שש קולות ואחרי קריאה זו מברין כל מעשה בני העולם לפי שקמה הסופר בתחילתו וכו' ציוס כל מעשה העולם הזה ומכריזו בלילה ומתעוררות הרוח ההוא בזה לעולם השפל עד כנפי התרנגול הנקרא גבר על שם הגבר העליון שבה אליו הרוח ממנו ונשעה שהגבר העליון קורא למעלה כל תרנגולי עולם קורין ולפי שכרוח ההוא נחנה בו להבין בין יום ובין לילה לזה את מצרכין ברכה זו . והבן שכתב הברכה על שיש בו רוח אחרת שמעורר אותו כי לא מלבן . ובספריו שאר ברכות שמע מה שכתב בעל אור זרוע ז"ל פוקח עורים רומזו לנפשות הנדחות לעולם התמורות והם יושבים עם בהשך ואפלה בעורים וכיון שמגיע זמן עלייתו ויוצאין מחפלה לאורה ופוקחין עיניהם ומסתכלין באור העליון שהוא שמש ומגן ה' צבאות אזי הוא פוקח עיני העורים וזורה עליהם תאור העליון הה"ד וזרחה לכס יראו שמי וגו' והסוד בזה לאחר לאסורים לאו . וזקף כפופים פי' אותם שהיו כפופים ביד שרי התמורות ויצאו מביניהם הה"ד פומך ה' לכל הנפלים וזקף לכל הכפופים ועוד יש בו רמז לכנסת ישראל שהיה כפופה עם בנייה בין האומות ועתיד הקב"ה לזקוף אותה ולת בנייה כענין שכתוב אשר פדית לך ממצרים וגו' וכתיב כימי אאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות . מלביש ערומים פי' אותם הנדחים למקום הנחש הערום מבלי לבוש כי כל צדיק וצדיק יש לו מלבוש במה שיתלבש בעולם ההוא אבל הרשעים אין להם מלבוש ואין כפות הה"ד ואין כפות לאבדון אלה הם מצוהמים וכשיעלו מעלוי לעלוי אזי הקב"ה מלביש בגדים אחרים הה"ד ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים פי' את מצרכין לשמו הגדול שהוא מעה כלפי חסד ומרחם על בריותיו הה"ד הנון ורחום ה' . בא"י מגביה שפלים פי' כנסת ישראל שהיא שפלה בין העמים ועתיד הקב"ה להגביה אותה הה"ד אקים את סוכת דוד הנופלת : בא"י תחיר אסורים אותם שהיו אסורים בעולם התמורות ויצאו משם כמו האסורים שיצאו מבית האסורים ע"כ . וזקף הארץ על המים פי' ארץ החיים והמים הם מים התחתונים ובהגיעך לאבני שיש דר' עקיבא ע"ה תבניהו ע"כ . אזור ישראל בגבורה ישראל סנה הוא גאור בגבורה להלחם עם הבאים אל בית מקדשו הה"ד כי ה' אלהיך אם אוכלה הוא אל קנה : עוטר ישראל בחפארה שאמו מעטרת אותו בכמה עטרות הה"ד צאניה וראניה : שלא עשני כו' יש לך להסתכל בסוד נעלם בברכה זו כי כל הברכות שהזכרנו למעלה מן הדין צריך לברכן בכל יום אבל ברכה זו היה לו לברכה פעם

